

Suomalaisen opiskelijaliikkeen valtiosuhteesta¹

JUSSI SILVONEN

Tarkastelen seuraavassa suppeasti ja teesinomaisesti suomalaista opiskelijaliikettä ja sen valtiosuhteesta 1970-luvulla. Puheenvuoroni on tuote kesken-eräisestä opiskelijaliikettä koskevasta projektista. Sivuutan joukoittain olennaisia kysymyksiä ja keskeisiä käytettyjä puheenvuoroja. Yritän pikemminkin vain testata ajatuskokeenomaisesti erään tulkin-tamallin mahdollisuutta, kuin hahmotella jotain empiirisesti aukotonta kokonaisuutta. Toki esitän jotain empiiristäkin — lähinnä 70-luvun opiskelija-liikkeen valtiosuhteeseen liittyen.

1. Opiskelijaliike sosiaalisena kenttänä

Käytän 'opiskelijaliikkeen' käsitettä tässä melko väljästi lähinnä *opiskelija-aktivismin* merkityksessä (vrt. Altbach 1979). Ratkaisuni eroaa sellaisista liike-käsitteen tulkinnosta, joissa katsotaan että »liikkeen edellytyksenä on sen rajoittumattomuus organisaatioon» (Kanerva 1986, 71; Vrt. Bonsdorff 1986). Spontanismia liike-käsitteen perustana pitä-vien tulkintojen ongelmana on se, että ne sulkevat tarkastelun ulkopuolelle organisaatioiden sisäiset eriaikaiset toiminta-avaruudet ja niiden tarjoamat subjektisuuden väylät. Haluan tällä lähestymistä-valla korostaa opiskelijaliikkeen *mahdollista eriai-kaisuutta ja eripaikkaisuutta* sekä suhteessa nuori-soliikkeiden ja yleisen poliittisen ilmapiirin kehi-tykseen että opiskelijaliikkeen sisällä. Metodologi-sesti on syytä lähteä liikkeelle sellaisesta käsitteelli-sestä ratkaisusta, joka ei jo a priori sulje tätä eriaikaisuutta pois, vaan asettaa sen aitona tutkimus-ongelmana.

¹ Olen tarkastellut tässä käsiteltäviä teemoja hieman toisesta näkökulmasta toisaalla (Silvonen 1990).

Tämä on mahdollista, kun opiskelijaliikkeen käsitettä ei sidota tiettyyn organisaatiomuotoon tai määrättyihin diskursiivisiin sisältöihin, vaan käsite-tään opiskelijaliike yksinkertaisesti *opiskelijoiden aktiviteettien kenttänä* (Sovellan tässä Bourdieun kenttä käsitettä (esim. 1987; vrt. Kuittinen & Mink-kinen 1989, 16—22) varsin vapaasti omiin tarpeisiin). Opiskelijaliike käsitetään tässä kentäksi, joka koostuu opiskelijoiden aktiviteeteista. Nämä aktivi-teetit siis konstituivat kentän. Tällöin kenttä ei ole vaan aktiviteettien mekaaninen summa, vaan erityi-nen kulttuurinen ja/tai poliittinen logiikka, jolla nämä aktiviteetit jäsentyvät suhteessa toisiinsa. Aktiviteetit luovat kentän, joka puolestaan määrit-tää toiminnan pelisäännöt ja logiikan; sen mikä kentällä on luovallista ja mahdollista, sen ketkä kentälle kuuluvat ketkä eivät. Näin määriteltyä opiskelijaliikettä voidaan nyt tutkia sen mukaan, kuinka sen suhde toisaalla yliopistoon ja toisaalla valtioon kehittyä, kuinka sen sisäiset diskurssit, jaot ja erottelut muodostuvat jne. Tarkastelukulma kiteytyy tällöin käsitteisiin *valtiosuhde, yliopisto-suhde ja kentän sisäiset jaot*.²

2. Suomalaisen opiskelijaliikkeen jaksot

Esittämästäni näkökulmasta opiskelijaliikkeen ke-hityksessä voidaan jäsentää neljä vaihetta, jotka eroavat toisistaan kentän rakenteistumisen mukaan.

2.1. Ensimmäisessä vaiheessa tapahtuu *kulttuuri-radikalismien muuntuminen varsinaiseksi opiskelija-*

² Esittämäni lähestymistavan etuna on vielä se, että vaikka kenttä liitetäänkin määrättyihin rakenteellisiin yhteiskunnallisiin ehtoihin (*valtiosuhde, yliopistosuhde*), niin tarkastelun painopis-te on kuitenkin *toimijoiden* tasolla, kentän tuottamisessa.

liikkeeksi, jolloin yhteenkokoava teema on yliopistojen demokratisointi, hallinnonuudistus.³ Tässä vaiheessa keskeinen konfrontaatio kulkee 'taantumuksen' ja 'edistyksen' välillä. Opiskelija-aktiivit muodostavat kulttuurisesti yhtenäisen joukon, joka asettuu 'taantumusprofessoreja' vastaan. Yliopistosuhte kehittyi kieltäväksi, valtiosuhde myöntäväksi. Kentän sisäiset jaot määräytyvät pitkälti demokratiatunnukseen suhtautumisen mukaan. Vallitseva pääoman muoto on poliittinen pääoma.

Suomalainen opiskelijaliike pikemminkin vasta alkaa vuodesta 1968 kuin päättyy siihen. Voidaan jopa sanoa: *opiskelijaliike artikuloitui erityisesti opiskelijaliikkeenä vasta Vanhan valtauksen jälkeisessä prosessissa. Tämä liike ei pääty 70-luvun alkaessa, vaan jatkuu ainakin 70-luvun puoliväliin saakka, tietystä miehestä 70-luvun loppuun saakka.*

2.2. Toisessa vaiheessa liike hajoaa sisäisesti. Aktiivit integroituvat puoluepoliittisiin järjestöihin, joiden suhde omiin emäpuolueisiin tiivistyy huomattavasti. Myöntävä valtiosuhde artikuloituu *järjestöliikkeeksi*. Liikkeen sisällä hallitsee *SOL vastaan muut* jako. Selkeää liikkeenomaista teemaa ei ole, vaan teemana on pikemminkin juuri tämä vastakkaisuus ja sen ylläpitäminen. Järjestöjen toimintalogiikan kautta kysymys 'vallasta' artikuloi liikkeen kenttää. Vallitseva pääoman muoto on järjestöpääoma.

2.3. Kolmannessa vaiheessa teemat muuttuvat radikaalisti; *sivistysyliopistokeskustelu* asettaa aiemmat poliitikantekotavat kyseenalaiseksi. Nyt liikettä konstituoivat irtaantuminen järjestöliikkeen toiminta- ja ajatusmuodoista. Kieltävä yliopistosuhte vaihtuu radikaalisti myöntäväksi, myöntävä valtiosuhde kieltäväksi. Temaattisesti tämä ilmaistaan *Sivistyksen* tunnuksen kautta. Samalla on jo kyse liikkeenomaisen kentän hajoamisesta. Vallitseva pääoman muoto on kulttuurinen (teoreettinen) pääoma.

2.4. Kahdeksankymmentälukua luonnehtii opiskelijakulttuurien ja aktivismien partikularisoituminen ja lokalisoituminen. Yhtenäisen valtakunnallisen kentän sijasta opiskelijakulttuurit ovat yhä enemmän paikallisia ja tieteenalakohtaisia. Poliittisesti opiskelijat ovat entistä passiivisempia tai suuntautuvat uusiin poliittisiin käytäntöihin, jotka ovat yhteismitattomia aiemman puoluekeskeisen poliittikkaymmärryksen kanssa. Liike vaihtuu liikuntaan, järjestöt sählyn pelaamiseen.

3. Järjestöliikkeestä

3.1. Järjestöliike 70-luvun opiskelijaliikkeenä

Jo hallinnonuudistuskamppailun kuluessa opiskelijaliike, sen sisäiset jaot ja organisaatiomuodot kokivat rajun muutoksen. Kyse on aatteellisesta ja poliittisesta uudelleenorientaatiosta, jota kansainvälisessä keskustelussa on kuvattu *'proletaarisen käänteen'* (Hirsch & Roth, 1981) käsitteellä. Tällä ilmauksella viitataan opiskelijaliikkeen nousukauden jälkeiseen poliittiseen reaktioon, joka ilmeni spontaanin uusvasemmistolaisen liikkeen hajoamisena lukuisiin tiukasti organisoituneisiin ja keskenään kamppaileviin äärivasemmistolaisiin ryhmittymiin. Proletaarinen käänne tapahtui Suomessa nopeammin kuin muualla — ts. sen taustalla ollut spontaani yleisvasemmistolainen kehitysvaihe jäi verraten lyhyeksi. Myös sisällöllisesti se erosi olennaisesti vastaavasta eurooppalaisesta kehityksestä (ks. Hyvärinen 1983; Tirkkonen 1986).

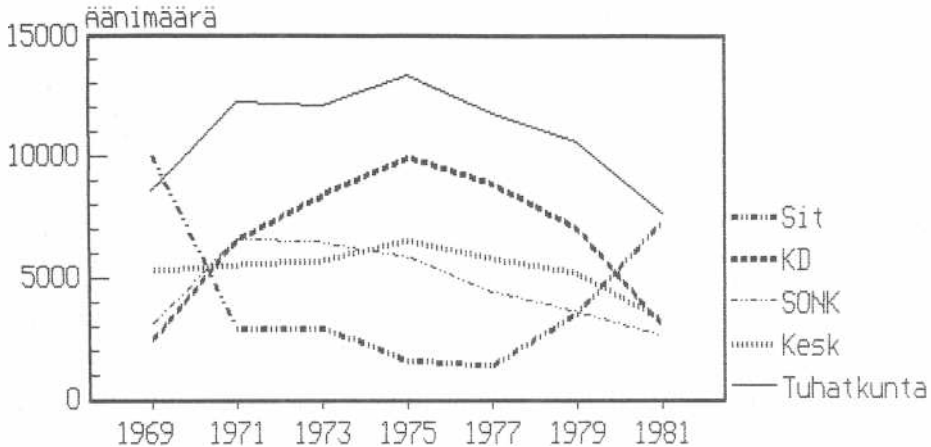
Matti Hyvärinen on erotellut seuraavia suomalaisen opiskelijaliikkeen erityispiirteitä, jotka sopivat myös proletaarisen käänteen luonnehdinnoiksi:

1. Aktivismin painopisteen sijoittuminen 70-luvun alkuun 60-luvun sijasta,
2. Organisoituneisuuden korostus spontanismin vastakohtana,
3. Liikkeen organisoituminen poliittisiin opiskelijajärjestöihin niiden kritiikin sijasta,
4. Perinteiseen kommunistiseen liikkeeseen orientoituvan SOL:n keskeinen rooli uusvasemmistolaisuuden tai maolaisuuden sijasta,
5. Poliittisen kulttuurin yleinen perinteikkyyden uusien toimintamuotojen etsimisen sijasta,
6. Tämän 70-luvun alussa vakiintuneen rakenteen jatkuvuus 70-luvun jälkipuoliskolle nopeiden suhdannevaihteluiden tai jatkuvan muutoksen sijasta (Hyvärinen 1987, 9—10).

Timo Laine ja Petri Kuhmonen (1980) käyttävät ilmausta *järjestöliike* kuvaamaan niitä samoja erityispiirteitä, joista Hyvärisenkin tekstissä on puhe. Järjestöliikkeen käsite tuo hyvin esille monia suomalaisen opiskelijaliikkeen olennaisia tunnusmerkkejä. Se on osuva siinäkin tärkeässä mielessä, että se viittaa *koko opiskelijaliikkeen poliittisen kulttuurin* luonteeseen. Järjestökeskeisyys ei ollut vain SOL:n ominaisuus, vaan se leimasi koko opiskelijaliikettä. *Järjestöliikkeen* käsite viittaa myös siihen, että akti-

³ Tieteenkritiikki ei koskana kohoa — Helsinkiä kenties lukuunottamatta — Suomessa samalla tavalla opiskelijaliikettä konstituoivaksi tekijäksi kuin esim. Saksan Liittotasavallassa ja Tanskassa (vrt. Silvonon 1981; Tirkkonen 1986).

Kuvio 1: Opiskelijavaalit 69-81.
Neljän suurimman pol.ryhmän ja sitoutumattomien kannatuksen kehitys
(Kesk=KOL+LOL, Kd=SOL+KOJ)

vismi ei lakannut HU-kamppailun vaimennuttua lukuvuoden 72/73 jälkeen, vaan että se jatkui vielä vuosia järjestöjen luoman rakenteen puitteissa.

Puolustan seuraavassa teesiä opiskelijaliikkeen sijoittumisesta 70-luvun alkuun ja järjestöliikkeestä erityisenä liikkeen jatkumismuotona joillakin asioilla koskevilla empiirisillä havainnoilla.

Kuviossa yksi tarkastellaan ylioppilaskuntavaalien valtakunnallisia tuloksia vuosina 1969—1981. Tarkastelun kohteena on neljän suurimman poliittisen ryhmittymän ja puoluepoliittisesti sitoutumattomien kannatus. Havaitsemme, että puoluepoliittisten järjestöjen hegemonia sijoittuu 70-luvulle. Sitoutumattomien osuus tippuu 1971 lähelle nollassa ja pysyy alhaisena aina vuoteen 1979 saakka. Vasta 1981 sitoutumattomat ryhmittymät saavuttavat takaisen sen suhteellisen osuuden, joka niillä oli 1969. Voimme myös lukea, että puoluepoliittisten opiskelijajärjestöjen kannatuksen huippukohta sijoittuu vuoteen 1975.

Järjestöliikkeen kukoistuskausi sijoittuu siis 70-luvun puolivälin paikkeille. Sen jälkeen puoluepolitiikka menettää nopeasti merkitystään. Puoluepoliittiset järjestöt säilyttävät kuitenkin valta-asemansa 80-luvulle saakka ylioppilaskunnissa ja opiskelijoiden etujärjestöissä. Järjestöliikkeen romahtamisesta voidaan puhua vasta 80-luvun puolella.

Kuviossa kaksi tarkastellaan ylioppilaskuntavaalien äänimäärän, äänestysprosentin ja ehdokkaiden määrän kehitystä Tampereen ylioppilaskunnassa.

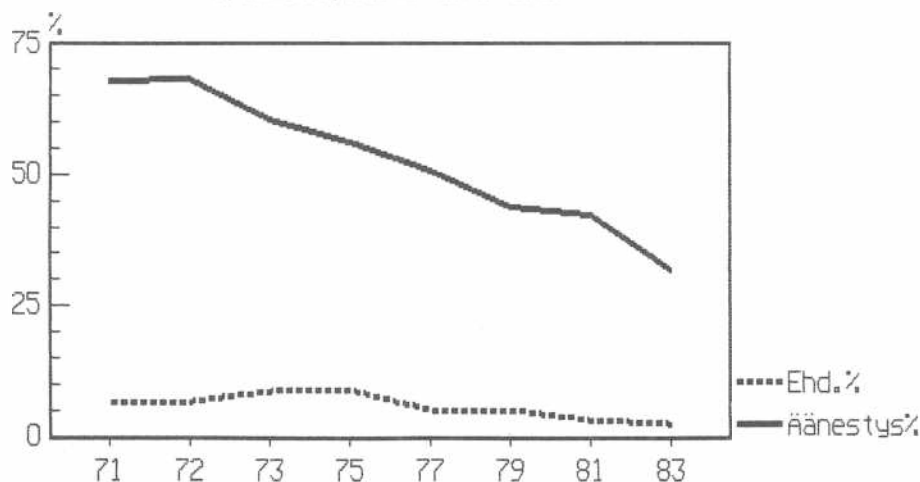
Voimme nähdä, kuinka 70-luvun puoliväliin sijoittuu kaksi vastakkaista kehitystendenssiä. Äänestysprosentti alkaa laskea vuonna 1972, mutta ehdokkaiksi asettuneiden opiskelijoiden osuus kasvaa aina vuoteen 1975/76 saakka. Eikä kyseessä ole pelkästään tamperelainen ilmiö. Helsingissä ehdokkaiden määrä kasvaa aina 80-luvun alkuun saakka. Toisaalla siis opiskelijoiden valtaenemmistö menettää mielenkiintoaan järjestöliikke-muotoiseen politiikointiin 70-luvun alkuvuosista alkaen, mutta toisaalla järjestöt pystyvät mobilisoimaan määrätyn aktiiviryhmän toimintaa aina 70-luvun loppupuolelle saakka. Vaikuttaa siltä, että opiskelijakunta on jakaantunut voimakkaasti järjestöissä toimiviin ja toimimattomiin ja että järjestökulttuuri pysyy elinvoimaisena 70-luvun loppuun saakka.

3.2. Järjestöliikkeen sisäinen kenttä

Järjestöliikkeen 'kentän sisäisistä jaoista' voimme tässä nostaa esiin kaksi tunnusomaista piirrettä. Tietyissä mielessä voimme sanoa, että 'kaikki olivat Sollilaisia' ja että samalla kaikkea leimasi SOL:n ja kaikkien muiden välinen vastakohtaisuus. Tämä vastakkaisuus muokkaa myös järjestöliikkeen valtiotuhdetta ainutkertaiseksi.

'Kaikki olivat sollilaisia' ilmaus viittaa siihen, että SOL:lla oli hegemonia, aloite järjestöllisten toimintamuotojen kehittämisessä ja että SOL:n toimintatavat heijastuivat kaikkien muidenkin toimintatavaksi.

TAMYN edustajistovaalien äänestys-
prosentti ja ehdokkainen osuus
opiskelijoista 1971-1983

Kuvio 2

taan. Kun SOL aloitti laitoskohtaisten organisaatioiden luomisen, pyrkivät siihen kaikki muutkin jotka suinkin kykenivät. Organisaatiomuotojen suhteen järjestöt siis muistuttivat toisiaan (Mylykoski et al. 1986; Mäki-Kulmala 1988; Tirkkonen 1982; 1986).

SOL:n ja kaikkien muiden välinen vastakohtaisuus taas ilmentää politiikan sisältöön liittyvää asetelmaa. SOL pyrki esittämään itsensä koko ajan 'jonakin toisena' suhteessa muihin opiskelijajärjestöihin. Se oli kontekstista riippuen 'ainoa opiskelijoiden *etuja* johdonmukaisesti puolustava' (vs. sosiaalidemokraattien opportunisti) voima, tai ainoa '*tieteellisen maailmankatsomuksen*' (vs. professoreiden porvarillinen ideologia) tai '*vallankumouksellisen tradition*' (vs. kd-opiskelijajärjestöjen revisionismi) puolustaja. Tavallaan SOL oli paradoksaalisella tavalla fundamentaaliopposition edustaja: tietoisuusdiskursiivisesti se asettui johdonmukaisesti Järjestelmää vastaan, praktisissa toimintamuodoissaan se taas pitäytyi johdonmukaiseen parlamentarismiin ja mitä perinteisimpiin järjestöllisiin muotoihin. SOL:n oppositiopositio on keskeinen tekijä järjestöliikkeen kulttuuristen rintamajakojen ymmärtämisessä.

Järjestöliikkeen keskiössä ovat järjestöt: *kamppailu illusorisesta vallasta*. Bourdieun käsitteitä muuntaen kentällä käydään kamppailua *järjestöpääomasta*. Järjestöpääoman käsitteen (ks. Siisiäi-

nen 1988) tekee relevantiksi jo järjestöjen keskeinen historiallinen rooli suomalaisessa yhteiskunnassa. Varsinkin keskiluokkaisen nuorison harrastuksissa yhdistykset ovat näytelleet varsin keskeistä osaa (ks. Puuronen 1987). Opiskelijaliikkeen tapauksessa poliittisten järjestöjen tiivis kietoutuminen SYL:n ja muiden valtakunnallisten yhteistyöjärjestöjen kautta päivittäiseen vuorovaikutukseen valtioapparaatin edustajien kanssa antoi järjestöissä mukanaololle erityistä uskottavuutta. Tästä horisontista katsottuna kamppailu järjestöjen hallinnasta eli 'vallasta' niissä tekee vastakkainasettelut mielekkäiksi siinä mukana oleville. Tämän aspektin ymmärtäminen edellyttää jo järjestöliikkeen valtiosuhteen yksityiskohtaisempaa tarkastelua.

3.3. Järjestöliikkeen valtiosuhteesta

Järjestöliikkeen valtiosuhteen kehityksen yhtenä kiinnekohtana voidaan pitää 1970-alussa muodostunutta valtiollisen nuorisopolitiikan apparaattia. Nuorisopolitiikan yleistä kehitystä voidaan tarkastella Hirschin (1983) hahmottaman turvavaltiokehikon pohjalta. Tämän tyyppistä tarkastelumallia on kehiteltykin nimenomaan nuorisopolitiikan apparaattiin kohdennettuna (Ehnrooth et al 1985; Puuronen 1987; vrt. Lahtinen 1988). Opiskelijajärjestöt muodostavat mielenkiintoisen rajatapauksen nuori-

Taulukko 1: Opiskelijajärjestöjen valtionavut 1974—1985

Järjestö	1974	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Tuhatk.	60000	0	112000	125000	135000	0	144000	166000	200000	200000	205000	220000
KOL	60000	72000	112000	125000	135000	145000	159000	177000	195000	0	0	0
Lib	20000	0	20000	18000	10000	0	0	0	0	0	0	0
Mitten	16000	24000	30000	32000	35000	38000	45000	50000	60000	65000	60000	0
SONK	60000	80000	112000	125000	135000	145000	159000	177000	195000	205000	205000	220000
KOJ	0	0	10000	40000	47000	50000	55000	60000	0	0	0	0
SOL	100000	120000	130000	130000	135000	140000	153000	177000	220000	210000	205000	210000
SLOL	0	0	5000	8000	13000	20000	23000	35000	40000	47000	55000	75000
SSOL	10000	12000	14000	20000	21000	24000	30000	40000	60000	80000	85000	100000
STOL	50000	70000	95000	100000	112000	120000	135000	152000	180000	220000	255000	300000
SYL	300000	500000	540000	550000	585000	610000	659000	730000	821000	893000	900000	945000
Yht.	676000	878000	1180000	1273000	1363000	1292000	1562000	1764000	1971000	1920000	1970000	2070000
jossa												
Puolpol.	316000	296000	526000	595000	632000	518000	715000	807000	870000	680000	675000	650000
Muut.	360000	582000	654000	678000	731000	774000	847000	957000	1101000	1240000	1295000	1420000
Puolpol%	46,7	33,7	44,6	46,7	46,4	40,1	45,8	45,7	44,1	35,4	34,3	31,4

Lähde: Valtion nuorisoneuvoston pöytäkirjat

Lyhenteet:

Tuhatk. = Kokoomuksen opiskelijaliitto Tuhatkunta.
 KOL = Keskustan opiskelijaliitto.
 Lib. = Liberaalinen (ja radikaalinen) opiskelijaliitto.
 Mitten = Mittenförbundet.
 SONK = Sosialidemokraattisen nuorison keskusliitto.
 KOJ = Kansandemokraattiset opiskelijajärjestöt.

SOL = Sosialistinen opiskelijaliitto.
 SLOL = Suomen lastentarhanopettajiksi opiskelevien liitto
 SSOL = Suomen sairaanhoito-oppilaitosten
 oppilaskuntien liitto
 STOL = Suomen tekniikan opiskelijoiden liitto
 SYL = Suomen ylioppilaskuntien liitto

sopolitiikan kentässä. Varsinaisesti nuorisopolitiikan kohderyhmäksi katsotaan 7—24 vuotiaat. Kun korkeakouluopiskelu kestää Suomessa suhteellisen pitkään, sijoittuu huomattava osa opiskelijoista yli 24 vuotiaiden kategoriaan. Opiskelijajärjestöt käsitetään silti nuorisojärjestöiksi. Käytännössä tämä on merkinnyt sitä, että opiskelijajärjestöt ovat olleet mukana valtakunnallisessa nuorisojärjestöjen valtionapujärjestelmässä sen muodostumisesta alkaen.

Laki nuorisojärjestöjen valtionavuista säädettiin 1973 ja siihen pohjautuva järjestelmä käynnistyi 1974. Lain tarkoituksena oli toimintaedellytysten luominen nuorisojärjestöjen itsenäiselle ja riippumattomalle toiminnalle. Kuvaavaa 70-luvun alun ilmapiirille on se, että nuorisojärjestöjen valtiosuhdetta ei juurikaan problematisoitu. Pikemminkin kaikkea poliittista ajattelua hallitsi häkellyttävä valtiokeskeisyys (ks. Hyvärinen 1985). Tällaiselle ajattelutavalle on varsin luontevaa lähteä rakentamaan järjestöjen toimintaedellytyksiä valtionavun varaan.

Taulukossa 1 on esitetty opiskelijajärjestöjen

valtionavun kehitys 1974—1985. Puoluepoliittisten opiskelijajärjestöjen osuus kaikista avustuksista on vuonna 1974 46,7 %. Tämä vastaakin hyvin 70-luvun puolivälin tilannetta, johon sijoittuu näiden järjestöjen aktiivisuuden huippukohta. Mutta huomaamme myös, että puoluepoliittisten järjestöjen suhteellinen osuus pysyttelee samalla tasolla vuoteen 1982 saakka (ks. kuvio 3) riippumatta niiden suhteellisen ja absoluuttisen kannatuksen tippumisesta samana aikana. Vielä vuonna 1985 poliittisten järjestöjen osuus on kolmanneksen luokkaa kaikista avustuksista.⁴

Taulukossa kaksi tarkastellaan puoluepoliittisten opiskelijajärjestöjen itse ilmoittamien jäsenmäärien

⁴ Tarkennuksena taulukko yhden tietoihin: Tuhatkunta jäi vuosina 1975 ja 1979 ilman valtionapua hakemusten teknisten puutteiden vuoksi. SOL ja KOJ yhdistyivät vuonna 1981, jolloin kd-osuus avustuksista siirtyi kokonaan SOL:lle. Keskustan opiskelijaliitto KOL siirsi toimintansa tapahtuvaksi puolueen nuorisojärjestön kautta v. 1983.

ja niiden kannatuksen välistä suhdetta 1973—1981. Taulukossa on myös laskettu ilmoitetun jäsenmäärän suhde opiskelijoiden kokonaismäärään.

Jos esitetyt tiedot pitäisivät paikkansa, niin vuonna 1973 olisi 25,9 % kaikista opiskelijoista kuulunut jäseninä poliittisiin opiskelijajärjestöihin. Vuonna 1981 luku olisi vielä 21,2 % kaikista opiskelijoista ja peräti 35 % perustutkintoa suorittavista opiskelijoista. Siis enemmän kuin joka kolmas opiskelija olisi ollut jäsenenä vielä 1981. Lienee selvää, että luvut eivät voi pitää paikkaansa.

Järjestöjen saaman kannatuksen ja ja niiden ilmoittaman jäsenmäärän välinen suhde ilmaisee omalla tavallaan hyvin tapahtunutta kehitystä. Jäsenistön osuus saaduista äänistä vaihteli 1973 35 %:sta 78 %:iin. Vuonna 1981 Tuhatkunta oli ainoa järjestö, jonka ilmoittama jäsenmäärä oli sen saama kannatusta pienempi. Keskustan ja sosiaalidemokraattien ilmoittama jäsenmäärä oli 50 % kannatusta suurempi ja kd-järjestöt ilmoittivat jäsenikseen kannatukseen nähden kaksinkertaisen luvun.⁵

Sosiaalidemokraattien harjoittama käytäntö jäsenmäärien ilmoittamisessa (pyöreä tasaluku, joka on vakio kannatuksesta ja toiminnan laajuudesta riippumatta) kertoo itse asiassa selkeästi mistä on kyse; ilmoitettu jäsenmäärä ei perustu järjestössä toimivien henkilöiden todelliseen määrään, vaan se on esitetty valtionavuksen anomisen kannalta sopivan kokoisena.

Liioittelematta voidaan sanoa, että Hirschin hahmottelema vaikutusyhteys toimii tässä selväpiirteisesti. *Valtionapujärjestelmä on taannut valtakunnallisille puoluepoliittisille opiskelijajärjestöille niiden kannatuksesta suhteellisen riippumattomat toimintaedellytykset.* On erityisen valaisevaa tarkastella sosiaalidemokraattien osuutta tässä kehityksessä. SONK liittolaisineen on kannatukseltaan pieni neljästä suuresta yo-vaalien ryhmittymästä (ks. kuvio 1). SONK:n saama avustus on kuitenkin samaa suuruusluokkaa kuin muidenkin poliittisten ryhmittymien. Yhteistä kaikille ryhmittymille on, että niiden avustukset aluksi kohoavat ja sitten pysyvät reaaliarvoltaan samalla tasolla, vaikka järjestöjen kannatus laskee olennaisesti.

Opiskelijaliikkeen valtiosuhteen kehitys on tie-

Taulukko 2: Puoluepol. op.järj. (poj.)jäsenmäärät ja kannatus yo-vaaleissa 1973—1983

	1973	1975	1977	1979	1981	1983
TuKu						
Jäs.	4305	4557	4850	4800	3570	3620
Ääniä	12137	13393	11740	10596	7668	
Jäs.%	35,5	34,0	41,3	45,3	46,6	
Kesk.						
Jäs.	4411	5805	6600	3500	4850	
Ääniä	5622	6491	5727	5113	3195	
Jäs.%	78,5	89,4	115,2	68,5	151,8	
Sosdem						
Jäs.	3500	3600	3600	3600	3857	3795
Ääniä	6429	5807	4427	3580	2595	
Jäs.%	54,4	62,0	81,3	100,6	148,6	
KD						
Jäs.	5109	9260	8618	9126	5987	4473
Ääniä	8303	9899	8869	7021	2942	
Jäs. %	61,5	93,5	97,2	130,0	203,5	
Jäs.yht.	17325	23222	23668	21026	18264	11888
Ään.yht.	32491	35590	30763	26310	16400	
A	53,3	65,2	76,9	79,9	111,4	
B	87,8	87,8	85,1	79,3	62,1	
C	25,9	29,2	29,0	25,3	21,2	
D					35,0	

A poj. jäsenten suhteellinen osuus poj:ä äänestäneistä.

B poj. suhteellinen osuus kaikista äänistä

C poj. jäsenten suhteellinen osuus kaikista opiskelijoista

D poj. jäsenten suhteellinen osuus perustutkintoa suorittavista opiskelijoista

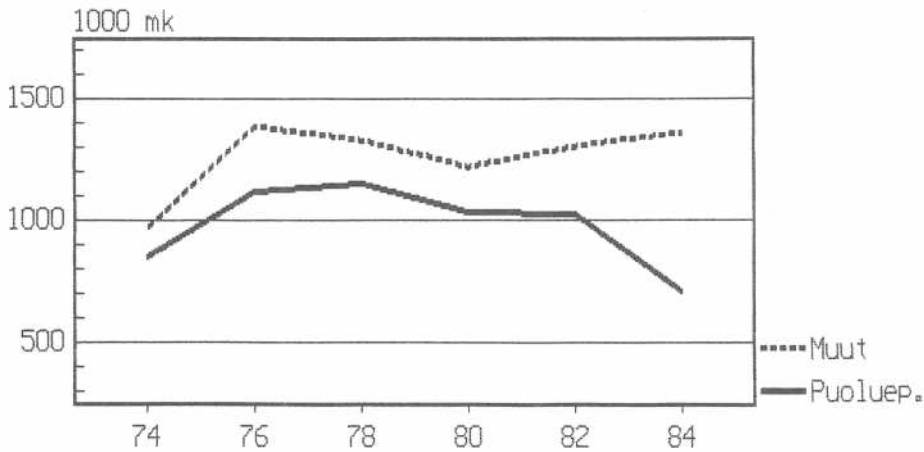
Vuoden 1983 vaalien äänimäärät puuttuvat SYL:n arkistosta. (Vain edustajistojen paikkajakaumat on tallennettu)

Lähde: OPM:n arkisto, SVT XXXVII:11, syl:n arkisto

tenkin syytä sijoittaa laajempaan historialliseen kehikkoon. Suomessa yliopistolaitos ja opiskelijoiden liikehdintä on aina ollut tavattoman tiiviissä suhteessa valtioon (ks. esim. Klinge 1986). 60- ja 70-lukujen opiskelijaliike jatkoi omalla tavallaan tätä valtiosuhdetta, joka alkoi rakoilla vasta sivistisyliopistokeskustelun myötä. Opiskelijaradikalismin erityispiirre Suomessa oli alun alkaen usko valtioon ja sen kautta vaikuttamiseen. Järjestöliike ja SOL fundamentaalioppositio jatkoi tätä traditiota. 70-luvun liikkeen uniikiksi piirteeksi jää poliittisten

⁵ On syytä todeta, että kd-järjestöjen luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia muiden järjestöjen kanssa. Kansandemokraattisen liikkeen kahtiajaon seurauksena SOL ulotti toimintansa myös keskiasteen oppilaitoksiin, kun muiden puolueiden kohdalla näissä opiskelevat kuuluivat pääasiassa ko. puolueen nuorisojärjestöön. Luotettavaa arviota mahdollisten keskiasteen jäsenten määrästä kd-järjestöissä ei ole kuitenkaan käytettävissä.

Kuvio 3: Opiskelijajärjestöjen valtion-
avut 1974 -1984.
Puoluepoliittiset vs. muut

Vuoden 1985 rahan arvossa
Lähde: Valtion nuorisoneuv. pöytäkirjat

järjestöjen ratkaiseva, koko opiskelijaliikkeen kentän SYL:stä ainejärjestöihin läpäisevä rooli.

3.4. Järjestöliikkeen erityispiirteitä ja avoimia kysymyksiä

Edellä on tarkasteltu järjestöliikettä suomalaisen opiskelijaliikkeen yhtenä vaiheena. Tarkastelu on kohdennettu järjestöliikkeen valtiosuhteen eräisiin piirteisiin. En halua kuitenkaan sanoa esitykselläni, että järjestöliike ilmiönä olisi palautettavissa läpivaltioistumis-käsitteen alle. Esitykseni on ollut skemaattisuudessaan niin yksinkertaistava, että se on peittänyt valtioistumis-teesin alle koko joukon lähempää tutkimusta kaipaavia ongelmia. Olisi tarkennettava olennaisesti kuvaa järjestöliikkeen valtiosuhteen edellytyksistä, liikkeen julkisuusmuodoista, ideologisista ja ennenmuuta liikkeen perustason kulttuurisista käytännöistä. Joitakin alustavia huomautuksia.

1) Jopa itse järjestöliikkeen valtiosuhde on paljon monimutkaisempi kuin ylläluonnosteltu hahmotelma antaa ymmärtää. Eräs niistä vaikuttavista taustatekijöistä, joka edellä on sivuutettu, liittyy olennaisesti SYL:n kautta syntyneeseen *opetusministeriö-opiskelijajärjestöt personaaliunioniin*. 60-luvulla muodostunut poliittinen asetelma hallinnonuudistuksen ympärillä johti siihen, että opetusministeriön ja SYL:n näkemykset olivat lähellä toisiaan. Oli

luonnollista, että laajenevan opetusministeriön virkamieskuntaan rekrytoitui 60/70-lukujen taitteessa useita entisiä SYL:n vaikuttajia. Eräs tämän prosessin sivutuotteita oli *Aseman pallo*⁶ nimisen organisaation muodostuminen OPM:n ja SYL:n epävirallisen vuorovaikutuksen kanavaksi.

Järjestöliikkeen kentän muodostuttua liikkeen edellisessä vaiheessa muotoutunut valtiosuhde problematisoituu. SOL:n (todellinen tai kuviteltu, se on tässä samantekevää) 'vallankumouksellinen' oppositiopoliittikka on vaikeasti sulautettavissa osaksi parlamentaarista rutiinia salaisine valmisteluineen ja luottamuksellisine yhteydenpitomuotoineen. SOL vs. muut jännite johtaa SYL—OPM akselin korvautumiseen emäpuolue-opiskelijajärjestöt verkostolla. Sivujuonteena tässä on poliittisten opiskelijajärjestöjen välinen järjestöllinen taistelu poliittisesta informaatiosta, siitä kuka tietää 'mitä todella tapahtuu'. Haastatteleman SYL:n pitkäaikainen toimihenkilö kuvaa asiaa seuraavasti:

»Kysymys: Milloin se puoluepoliittisten järjestöjen kontrolli alkoi näkyä hallituksen työskentelyssä?

⁶ Lentopallon ja saunomisen merkeissä kokoontuva 'seura', joka määrittelee säännöissään puheenjohtajakseen erään OPM:n virkamiehistä ja toiminnanjohtajaksi SYL:n pääsihteerin.

V:(...) ei se näkynyt vielä niin paljon 70, mut jo ehkä 71 alko näkyä ja ne oli ihan mahdottomat ne 72 — ... 75. Se väli siinä, että siis siinä ei ollut mitään tolkkua monessakaan asiassa. Täällä ei voinut puhua mitään luottamuksellista asiaa jottei se olis mennä jonkin vastapoolin lehteen. Ja kaikki piti pihistä! Salkut murrettiin auki ja otettiin valokopioita. Semmosta hyvin primitiivistä itse asiassa.

K: ... tehtiinks sitä tosiaan ihan tolla lailla ?

V: Kyllä tehtiin! (...) Kun laukku oli lukossa se murrettiin auki. Sitten kytäiltiin valokopioita mitä toinen oli ottanut, jos sinne koneeseen oli vahingossa jäänyt joku paperi heti mentiin katsomaan mitä siellä oli. (...) Se meni ihan naurettavuuksiin kertakaikkiaan.

K: Miten se sitten vaikutti näihin OPM ja muihin suhteisiin ?

V: SYL:linä ei pystytty (käymään luottamuksellisia keskusteluja). Meidän demarit tietysti keskusteli OPM:n demarien kanssa ja kepulaiset OPM:n kepulaiden kanssa, mutta ei ne suodattanut tänne sitten sen kummemmin. Kaikki jemas omat tietonsa. Ja silloinhan siitä ei voinut tulla mitään rakentavaa työtä, että oltais mitenkään voitu esim. painostaa opetusministeriöä tai saada meidän mielipiteet siellä kuuluviin, koska ei ollut mitään sellasta ... (...) Sanotaan nyt, että tieto kulki, mutta se kulki sitten hyvin noin valikoiden.

K: Koitettiinko sillä omalla tiedolla painostaa muita täällä ?

V: Tottakai sitä — kaikkihan yritti. Ja sitten oltiin hyvin tietäväisen näkösiä ... (...)

(...)

K: Pyöräks tää Aseman pallo koko (puoluepolitiisoinnisen) ajan ?

V: Aseman pallo, kyll se on pyörinyt koko ajan. (...) Kyllä se on koko ajan toiminut tää systeemi. Ja kun sä esimerkiksi ajattelet sitä, että tota siinä on NN puheenjohtajana (...) joka on tiennyt — viestittänyt kyllä meille aikapaljon kaikenlaisia asioita (OPM:stä). Mutta tietysti sinä pahimpana aikana valikoiden, ettei sitä kaikki tiedä.

K: Sopivaksi katsotuille henkilöille?

V: Joo. (...)»

Voimme havaita tietyn ambivalenssin 70-luvun puoluepolitiisoinnisen tuottamassa valtiosuhteessa. Sitoutuminen valtiokeskeisyyteen puoluekoneiston kautta oli äärimmillään, mutta avoimeksi jää se, miten syviä edellisessä haastattelussa kuvatut ristiriidat ja jännitteet tosiasiaassa olivat ja missä määrin ne luonnehtivat koko järjestöliikkeen poliittista kulttuuria. Ainakin on selvää, että järjestöliikkeen valtiokeskeisyys oli jotain täysin erilaista 50- ja 60-lukujen opiskelijajärjestöjen valtiokeskeisyyteen verrattuna.

2) On esitetty, että järjestöliike-muoto olisi vietävissä siihen osallisten elämäntavan tasolle saakka, jolloin esim. 70-luvun laulu-liike olisi ollut opiskelijoiden elämismaailman valtiollista kolonisointia (Laine & Kuhmonen 1980; vrt. Lahtinen 1988). On kuitenkin huomattava, että järjestöliikettä luonnehti *yksityisen ja julkisen jyrkkä eroaminen toisistaan*. Erityisesti SOL loi oman 'yksityisen julkisuutensa', jonka rajoja vaalittiin hyvin tarkkaan. Matti Hyvärinen on kiinnittänyt tähän huomiota analysoidessaan 70-luvulla muodostuneen poliittisen julkisuuskäytännön luonnetta (Hyvärinen 1981). Valtiosuhteeseen kohdistuva analyysitapa tavoittaa vain liikkeen 'julkisen' puolen, muttei sen 'yksityisiä' kulttuurisia käytäntöjä.

Leo Lindsten kuvaa tätä järjestöliikkeen poliittisen kulttuurin kaksijakoisuuden erästä puolta oivalisesti romaanissaan *'Istuja pitkän illan'*.

»Vanha Kaarti, joka päivät ja illatkin oli tyhjä kuin hyljätty keidas, muutamia — mahdollisesti lähitoimipaikkojen — ruokailijoita lukuun ottamatta, pamahti kello 24 jälkeen yöllä aivan täyteen jo kovassa humalassa seilaavia, jatkopaikan tarpeessa olevia asiakkaita. Humalassa tai ei; sisään vain — seurauksena oli sitten väärää laskutusta, naisten käsilaukkujen katoamista jms. Tästä seurasi kanteluita Alkon tarkastajille, mutta paikan rusettikaulauset hovimestarit, homot molemmat, eivät pystyneet menoa hillitsemään. Pittoreski paikka oli kaikkineen pelkkää kitschiä, varsinkin sen surkeudessaan lyömätön ulkomaalaisbändi John & Ludwig. Kun kalat vedessä juuri kaiken rappion takia viihtyivät täällä erityisesti myös opiskelijamaailman uudet, nopean nousun kokeneet taistolaisföhnerit, joiden 'dialektiikkaan' sopi kaksoiselämä öisen rypemisen ja päivän junttapolitiikoinnin välillä. Yhdistelmä oli sitä paitsi 70-luvun ajan opiskelijansobismin ylin aste, joka jo silloin tuoksahti 20-luvun taiteelliselta ja kulttuuribolshevistiselta Berliiniltä a la KOM.» (Istuja pitkän illan, s. 102)

Toisaalta opiskelijaliikkeen oman julkisuuden

kaksijakoisuus on vain osa julkisuus-problematiikkaa. Tähänastisessa keskustelussa ei ole riittävästi huomioitu sitä, että järjestöliike (erityisesti SOL) oli käytännössä suljettu 'porvarillisen julkisuuden' ulkopuolelle (Rentola 1990; vrt. Silvonen 1990). Tiedotusvälineiden suhde 70-luvun opiskelijaliikkeeseen olisikin oma tutkimuksen arvoinen teemanasa.

Se, mitä järjestöliikkeen 'yksityisessä julkisuudessa' tapahtui ei selviä kuin näitä käytäntöjä tutkimalla. Anja Kaurasen *Sonja O:ssa* järjestöliikkeen kehityksen taitekohta sijoittuu vuoteen 1976. Samalla paikantuvat liikkeen sisäiset kulttuuriset ristiriidat:

»Näen itseni istumassa marxilaisen estetiikan erikoisopintopiirissä ja kuuntelemassa hiirenhiljaa alustusta sosialistisen taiteen luomisen metodeista.

On syksy taas kerran, kolme vuotta Allenden taidokkaasta taklaamisesta, se syksy jona Akateemisen Sosialistiseuran Estetiikan osasto täyttää viisi vuotta.

On se syksy jona minä olen vasta kaksikymmentäkaksi ja minulla on liki kaksikymmentätuhatta opintolainaa ja opintokirjassa opintosuorituksia niukin naukin sen verran että kysyttäessä kehtaan urahtaa opiskelevani. (...)

Ja niin se käy että tämä on myös viimeinen syksy kun minä olen mukana poliittisissa järjestötoiminoissa, tämä on se nimenomainen syksy jolloin minut lempataan yksimielisesti helvettiin kaikista opintopiireistä ja toimikunnista ja työryhmistä ja riemujengeistä.

Mutta sitä minä en vielä tiedä.

Minä istun pienessä kokoushuoneessa suuren tammisen pöydän ääressä ja kuuntelen purukumi hammasvallin taa taltutettuna vierailevan alustajan puheenpauketta. Se on nimekäs kulttuuripieutar, vallannut Vanhaa ja maalaillut iskulauseita kallionkylkiin, heittänyt shaahia kivenmurikalla ja joutunut siitä poseen ja niin eespäin. Sittemmin se on kiteytynyt ja karaistunut ja opiskellut ties mitä kelpo asioita kiitettävän kauan Neuvostoliitossa ja käynyt vierailemassa myös Gorki-instituutissa ja tuntuu kaikin puolin osaavan asiansa mutta on auttamattoman vakavikko ja ilmiselvä pilkunnussija puhumaan mitään luomisen prosesseista ja taiteilijan intohimoista.

Silti koko pikku kollektiivimme kuuntelee sitä herpaantumatta, niskat jäykkänä.

Minä tukahdutan ties monenhenko haukotuksen, purkka littaantuu kitalakea vasten ja tekee muotin suunsuksistani. Mietin miksi kommunistit puhuvat aina kauemmin kuin muut. Oi Lenin, missä lyhyt iskevä agitaatio! (...)

Se mikä päti tehdasompelija Tamara Orloon päti myös yliopiston edistysseuraksi piireihin; kaikessa tuntui olevan tiukat salvat, moraalisaäntöjen raamit kehystivät joka aietta ja tekoa, kaikkialla näin »meikaläisten» arvoja ja normeja ja lakeja, stallarien savitauluja joiden takana oli piilossa pirusti vauhkoa energiaa, hulluutta ja älyvapautta (miten syväallinen tuo useimmiten äkisti letkautettu sana onkaan) ja kuritonta riehaa jota ne eivät osanneet soveltaa positiivisesti järjestötoimintaan ja puoluetööhön vaan lobotoivat kaiken ristiriitaisen pois mielestä ja ainakin pois näkyvästä.

(...)

Jälkeenpäin kuulen senkin miksi minut oikeastaan fudittiin ulos opiskelijajärjestön geimeistä. Minua oli pitemmän aikaa epäilty opportunistiksi ja välistävetäjäksi, vieläpä ihan oikeaksi agentiksikin sillä minut oli nähty useammin kuin kerran joissain Bottan tai Tavastian opiskelijabailuissa joraamassa revarikundien ja jopa demarikundien ja vielä hirvittävämpää: kokkarikundien kanssa.» (Sonja O. ss. 131—135).

Esitän hypoteettisesti, että järjestöliikemuotoisuuden alle kätkeytyi mitä erilaisimpia kulttuuristen käytäntöjen mahdollisuuksia, joita edellä ei ole tarkasteltu. »Stallarien savitaulujen takana oli piilossa pirusti vauhkoa energiaa, hulluutta, älyvapautta ja kuritonta riehaa» — koko opiskelijaliikkeen anti-autoritäärinen historiallinen juonne, joka merkittävällä tavalla sulautui järjestöliikkeen kulttuuriin verkostoihin. Nämä mahdolliset kulttuuriset käytännöt eivät paikannu teoreettisella analyysillä, vaan ne olisi konkreettisesti 'kaivettava esiin'.

3) Ja vielä yksi järjestöliikkeeseen ja erityisesti SOL:liin liittyvä erityisyys. Heikki Mäki-Kulmala kysyy erinomaisessa TAMY-historiikissaan *'Kankeat karnevaalit'* SOL:n ideologista funktiota. Mikä olikaan SOL:n funktio?

»Eikös se ollutkin se agentti, joka antoi opiskelijoiden orastaneelle kapitaliikkeelle sellaisen muodon, joka oli järjestelmän kannalta äärimmäisen vaaraton — tai jopa sen tarkoituksena kuuliaisesti palveleva. Tehokkaan 'revisionisminvastaisen taistelunsa' avulla SOL piti loitolla sellaiset ideologiat ja aatesuunnat, jotka olisivat edustaneet paljon syväisempää ja ehkä hanka-

lammin kesytetävissä olevaa radikalismia: ranskalainen eksistentiaalisuus ja marxismi, Frankfurttin koulun sosiaalifilosofia jne.» (Mäki-Kulmala 1988, 101).

Allekirjoitetaan Mäki-Kulmalan maksimi tai ei, niin joka tapauksessa se saa kysymään mikä osuus tieteenkriitikillä loppujen lopuksi oli suomalaisen opiskelijaliikkeen kehityksessä ja erityisesti mikä SOL:n suhde tieteenkriittisiin oli. On toisaalla muistettava, että myös opiskelijaliikkeen tieteenkriittisesti orientoitunut siipi — kuten Arto Noro (1983) huomauttaa — lopulta integroitui SOL — SOTK kytkennän kautta järjestöliikkeen kenttään. Kuinka tämä integraatio oli mahdollinen? Missä suhteessa se on edellä luonnehdittuun kehitykseen?

4. Opiskelijaliike tänään ?

Edellä on tarkasteltu lähinnä 70-luvun järjestöliikettä ja sen valtiosuhteen eräitä piirteitä. Tarkastelun ulkopuolelle on jäänyt koko joukko olennaisia teemoja, mm. järjestöliikkeen ja erityisesti SOL:n suhde yliopistolaitoksemme perinteiseen symbolijärjestykseen. Sivistysyliopistoliiikkeen esiinmarssi ja järjestöliikkeen hajoaminen jäävät myös tämän esityksen rajojen ulkopuolelle (ks. esim. Kanerva 1986; Lahtinen 1988. Vrt. Silvonon 1990).

Esitykseni alkupuolella totesin yhtenäisen opiskelijaliikkeen kentän hajoamisen ja nykyopiskelijoiden passivoituneen yhteiskunnallisesti (vrt. Silvonon 1990a; Silvonon et al. 1990). Olisi ehkä täsmällisempää puhua yhteiskunnallisen aktiivisuuden eriytymisestä ja paikallistumisesta sekä politiikan muotojen muuttumisesta. Helsingin yliopiston hallintorakennuksen valtaus alkuvuodesta 1990 ja syksyn 1990 opintotukimielienosoitukset koko maassa osoittavat, että eivät opiskelijat toimintakykyisyytään ole menettäneet, ovat poliittisen artikulaatiotavat sitten muuttaneet miten tahansa.

Kun Helsingin yliopiston opiskelijat valtasivat yliopiston hallintorakennuksen helmikuussa 1990, niin mitä tämä liike ilmensi?

Ainakin mukana olijat halusivat korostaa eroaan Vanhan valtaajiin. Nyt vallattiin *yliopisto* — ei opiskelijoiden omaa tilaa! Kyseessä oli konkreettinen yhden asian vaatimusliike suhteessa yliopiston hallintoon.

Mutta toisaalla; mitä kertoo muutoksesta Ulf Sundqvistin lausunnon (vuodelta 1968 ennen Vanhan valtausta) rinnastaminen hallintorakennuksen valtaajan näkemykseen valtauksen luonteesta? Ulf Sundqvist:

Italiassa, Saksassa ja Ranskassa korkeakoulupoliittikka on täysin rempallaan. Tilanne Suomessa on *ratkaisevasti erilainen*. Tällä hetkellä ei näyttäisi olevan *minkäänlaisia* syitä mellakoimiseen, jos etsitään syitä korkeakoulupoliittikan alalta. Opiskelijat ovat saavuttaneet *edistystä monella tavalla* — on edustaja korkeakouluneuvostossa, Jyväskylän yliopistosta on säädetty hallintolaki, joka ottaa opiskelijat mukaan päätöksentekoon. *Tämä takaa* sen, että edistystä tapahtuu. Onkin sanottu, että suomalainen ylioppilas tai pikemminkin opiskelijapoliittikko ajattelee *hallintoneuvoksen* aivoilla. Meillä on konsulttiva asema joka on vankka, pääsemme antamaan lausuntoja ja *olemme tiiviisti mukana päätöksentekoprosessissa*. (Lukulamppu, vapaasti referoiden. Korostukset lisätty).

Hallintorakennuksen valtaaja X:

»K: No saiks se valtaajajengi muiden opiskelijoiden varauksettoman kannatuksen ?

V: (...) Ei se kannatus täysin varauksetonta ollut. Ett silloin ku oli valtaus, niin joittenkin kanssa juttelin, näin ku, ett 'se oli vähän lapsellista ja tollees riehutaan ja tollanen lippukin tuolla'. Ja sit ku se valtaus loppu, niin sitt puhuttiin siitä, että noniin ett ne heti usko ku niille joku kansanedustaja sano jotain. Että miks ne sieltä nyt sitten lähti kun se oli niin hyvä alku. Ja tietenkään ei tajuttu ett mikä siinä on ideana siin valtauksessa. No ei varmaan valtaajatkaan tajunu mikä siinä on ideana — just tää julkisuus — ja se et me saatiin tällasta julkista tukea. Et se on niinku painostusta vaikkei mitään konkreettista saavutettukaan.»

Ehkä voimme lukea tästä ulos ainakin yhden olennaisen siirtymän; valtio on toki keskeinen kohde edelleenkin, mutta *julkisuus* saa nyt konstitutiivisesti toisenlaisen merkityksen kuin aiemmin.

Valtaajien haastatteluista olisi luettavissa ulos enemmänkin merkkejä 'poliittisen' muutoksesta. Jo pelkkä halu tehdä selvä ero 'kuuskytlukulaisiin' ja 'Vanhan valtaajiin' kertoo jotain olennaista poliittikkakäsityksen muutoksesta. Kuten myös valtauksen määrätietoinen ei-puolue -poliittisuus ja sen symbolien kytkeminen vanhoihin akateemisiin merkkeihin ylioppilashattuineen kaikkineen. Puhe snellmanilaisen tradition taitumisesta (Pulma 1988) saattaa olla vielä hieman ennenaikaista.

Mutta se, kuinka syvästä poliittikkakäsityksen ja valtiosuhteen muutoksesta tässä loppujen lopuksi onkaan kysymys, on seikka johon on palattava myöhemmin.

LÄHTEET

- Bordieu, Pierre, Die feinen Unterschiede. (Alkuteos La distinction 1979). Suhknap. Frankfurt/Main 1987.
- Ehrnrooth, Jari & Puuronen, Vesa & Tammi, Timo & Tormulainen, Tuomo, Tarkasteluja nuorisotyön murroksesta ja nuorison asemasta Pohjois-Karjalassa 1973—1983. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisen tiedekunnan selosteita, n:o 10. Joensuu 1985.
- Hirsch, Joachim, Turvavaltio. Vastapaino. Tampere 1983.
- Hirsch, Joachim & Roth, Roland, "Uusien yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista. Vastapaino. Tampere 1985.
- Hynynen, Pertti, 1968 — tuo vuotemme alun loppuna ja lopun alkuna. Teoksessa Bergholm, T. (toim.) Punaisista apostoleista opiskelijaradikalismiin. SONK. Helsinki 1983.
- Hyvärinen, Matti, SKP — julkisuuden rajat ja yhtenäisyys. *Soihtu*, 3/1981, 6—21.
- Hyvärinen, Matti, Alussa oli liike. Tutkimus yhteiskunnallisten liikkeiden mahdollisuuksista. Vastapaino. Tampere 1985.
- Hyvärinen, Matti, Opiskelijaliike ja poliittisen kulttuurin muutos. Julkaisematon tutkimussuunnitelma. 11. 11. 1987.
- Kanerva, Jukka, Puolueöykkäröinnistä sivistyshurmokseen. SYL-julkaisu 7/86. SYL. Helsinki 1986.
- Kauranen, Anja, Sonja O. WSOY. Porvoo 1981.
- Klinge, Matti, Kulttuurista. Kansalaispuheenvuoroja. Gaudeamus. Helsinki 1986.
- Kuittinen, Matti & Minkkinen, Juha, Yliopisto-opiskelijan kulttuuripääoma ja tulevaisuuteen suuntautuminen. Joensuun yliopisto. Psykologia. Keskustelualoitteita — Discussion papers n:o 14. Joensuu 1989.
- Lahtinen, Ilpo, Tutkinnonuudistus — turvavaltion interventio yliopistoon. Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta, julkaisusarja n:o 26. Jyväskylä 1988.
- Lindsten, Leo, Istuja pitkän illan. Erään juomarin kehitystarina. WSOY: Porvoo 1985.
- Myllykoski, Mikko & Seppä, Tuomas & Vauramo, Anu, (1986) Limeksen historia. Limes ry. Helsinki 1986.
- Mäki-Kulmala, Heikki, Kankeat karnevaalit — opiskelijaliike Tampereen yliopistossa. TAMY:n Julkaisusarja 2/1988. Tampereen yliopiston ylioppilaskunta. Tampere 1988.
- Noro, Arto, Marx kävi täällä. *Sosiologia*, 1/1983, 52—53.
- Pulma, Panu, Jäähyväiset Snelmannille. *Helsingin Sanomat* 17. 4. 1988.
- Puuronen, Vesa, Nuorisojärjestö, järjestönuori, yhteiskunta — nuorten järjestötoiminnan sosiologisen tutkimuksen ongelmia. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja n:o 80. Joensuu 1987.
- Rentola, Kimmo, Nuortaitolaisuuden organisoituminen Suomessa. Esitelmä sosiologipäivillä, Tampere 24. 3. 1990.
- Siisiäinen, Martti, Opiskelijat ja sivistyneistö järjestöissä. Teoksessa Tiihonen, A. (toim.) SYL — Sylkykuppini vai muutoksen moottori? SYL julkaisu 2/89. Suomen ylioppilaskuntien liitto, Helsinki 1989.
- Silvonen, Jussi, Marxilaisuus, tieteenkritiikki ja koulutuspolitiikka. *Soihtu* 6/1981, 6/1981, 6—16.
- Silvonen, Jussi, Fragmenteja suomalaisesta opiskelijaliikkeestä. *Nuorisotutkimus* 1/1990, 2—17.
- Silvonen, Jussi, (1990a) Eräitä opiskelijakulttuurien (muutos)piirteitä suomalaisissa korkeakouluissa. Teoksessa Lähteenmaa, J. & Siurala, L. (toim.), Nuoruus ja muutos. Tilastokeskus ja nuorisotutkimusseura. Tilastokeskuksen tutkimuksia (ilmestyy 1990). (1990a).
- Silvonen, Jussi & Häyrynen, Yrjö-Paavo & Perho, Hannu & Kuittinen, Matti, Opintoilmapiirien muutoksesta suomalaisissa korkeakouluissa pitkittäistutkimuksen valossa. Esitelmä korkeakoulututkimuksen IV symposiumissa Jyväskylässä 30. 8. 1990.
- Tirkkonen, Jarkko, Kadonnutta joukkoliikettä etsimässä. Poliittikan vuosikymmen Turun yliopiston ylioppilaskunnassa. Turun yliopiston ylioppilaskunta, Turku 1982.
- Tirkkonen, Jarkko, Vapaasta radikalismista Sosialistiseen opiskelijaliittoon. Poliittisen historian pro gradu tutkielma. Turun yliopisto 1986.